

Tonći Šitin u posljednjem znanstvenom prilogu "Kongres javnih radnika u Zagrebu 1922. i njegovi odjeci u Dalmaciji" (str. 243-266) prikazuje previranja u građanskim strankama monarhističke Jugoslavije u drugoj polovini 1922. godine usredotočujući pažnju na pokret "javnih radnika" te njegovo odjeka na mogući dogovor suprostavljenih političkih grupacija. Autor posebno ističe odjeka političke krize u Dalmaciji i, radi njenog prevladavanja, angažiranje istaknutih političara i intelektualaca.

Na kraju ovog sveska *Radova Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* nalaze se brojne ocjene i prikazi (str. 267-294) novijih studija, monografija, zbornika, knjiga i časopisa iz hrvatske historiografije.

Natko Martinić Jerčić

*Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, sv. 40, Zagreb-Dubrovnik, 2002., 311 str.

Bogata izdavačka djelatnost Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku donijela je još jedan broj *Analisa*. Ovaj svezak podijeljen je na dvije cjeline. Prva cjelina sadržava nova znanstvena istraživanja koja se većinom odnose na povijest Dubrovnika i dubrovačke okolice, ali objavljeni su i radovi iz hrvatske povijesti. Druga cjelina donosi ocjene i prikaze novih stručnih publikacija.

Antun Ničetić u radu "Galije trireme i bireme bile su tijekom više stoljeća ratni brodovi Dubrovnika" (9-56) donosi nova saznanja o pomorskoj povijesti Dubrovnika. Autor pomiće godinu osnivanja dubrovačkog arsenala u 8. st. naglašavajući višestoljetni primat Dubrovnika u gradnji brodova posebno galija trirema i birema. Analiziraju se njihove maritivne karakteristike, opremljenost naoružanjem, broj posade kao i učinkovitost obrane Dubrovačke Republike kroz dugi niz stoljeća njihove uporabe u sastavu dubrovačke ratne i trgovačke mornarice.

"Tužba, osveta, nagodba: modeli reagiranja na zločin u srednjovjekovnom Dubrovniku" (57-104) članak je Nelle Lonze. Na temelju sudske građe 13.-15. st. autorica iznosi nekoliko tipova kaznenog postupka u srednjovjekovnom Dubrovniku s posebnim osvrtom na inkvizicijsko djelovanje i akuzacijske postupke dubrovačkog suda. Kao izvansudski postupci analiziraju se učestalost osvete i nagodbe između optuženih stranaka. Iako rezultati istraživanja pokazuju veliki broj neriješenih slučajeva oni su putem navedenih izvansudskih mehanizama uspješno rješavani.

Skupina istraživača Polona Dremelj, Andrej Mrvar i Vladimir Batagelj u radu "Analiza rodoslova dubrovačkog vlasteoskog kruga pomoću programa Pajek" (105-126) nastojala je ukazati na srodničke veze između bračnih partnera unutar najvećih i najutjecajnijih rodova Dubrovačke Republike te brojčane pokazatelje međusobno sklopljenih brakova. Kao predložak za istraživanje uzet je popis vlasteoskih rodova koje je izradila Irmgard Mahnken 1960. g. za razdoblje od 12.-16. st. Rezultati su pokazali da je najbliža srodnička veza bila ona između unuka i unuke nekog pojedinca tj. između prvih rođaka, a razlog ženidbe u prvom redu jest očuvanje vlasteoskog roda i pripadnost plemićkom krugu.

Tema Ante Šoljića "O ranoj renesansi u Dubrovniku" (127-146) daje bolji uvid na uvjete koji su potakli renesansna gibanja u Dubrovniku s posebnim osvrtom na razdoblje od 1433. do 1443. g. Autor spominje glavne graditeljske pothvate toga vremena u Dubrovniku, gradnju Kneževa Dvora i gradskog vodovoda tj. česme te trag talijanskog majstora Ciriaca de Pizzecollis iz Ankone koji piše natpis za Onofrijevu česmu. Otkriva nastanak teksta, njegov smisao i pogrešku nastalu kod prijepisa na kamen česme.

"*Huius... est omnis reipublicae potestas*: sudjelovanje vlasteoskih rodova u vlasti (1440-1640)" (147-168) članak je Zdenka Zlatara. Proučavajući udio vlasti pojedinih vlasteoskih rodova samo u

najvažnijim funkcijama vlasti (knez, malovijećnik, senator i čuvar pravde) autor je došao do saznanja da omjer funkcija nije jednak udjelu rodova u Velikom vijeću tj. neki su rodovi obavljali više funkcija dok su drugi bili za to uskraćeni. Ipak autor prema tim spoznajama ne smatra da se radi o oligarhiji u Dubrovačkoj Republici jer vodeći rodovi nisu bili ni najbogatiji ni najbrojniji.

Niko Kapetanić i Nenad Vekarić u radu "Popis domaćinstava konavoskih kaznačina iz 1536. godine" (169-202) pomoću najstarijeg popisa za konavosku kaznačinu iz 16. st. pouzdano iznose broj ukućana u tim domaćinstvima. Dubrovačka vlada željela se riješiti pokvarljive hrane, beškota i prosa, prisilivši seljake da zalihe otkupe u vidu zajma pa tako nastaje najstariji popis za konavosku kaznačinu. Primijećen je i pokušaj varke da se hrana ne kupuje u naseljima Pločice i Mikulići. Autori u prilogu donose i cjelovit popis domaćinstava prema današnjoj podjeli naselja, njih dvadeset i osam.

U članku "Ivan Gundulić (1589-1638) u zapisima Kaznenog suda u Dubrovniku" (203-214) Slavica Stojan donosi nova saznanja o životu poznatog hrvatskog pjesnika. Iako je kao plemić mogao obavljati važne funkcije u vlasti Republike Ivan Gundulić se spominje samo kao jedan od četvorice jednogodišnjih sudaca Kaznenog suda u Dubrovniku 1632. g. te zatim još dva puta 1633. i 1636. g. Iz spisa suda stječe se dojam da je bio strog i dosljedan, ali se i sam spominje kao tužitelj u sporu protiv seljaka iz Rijeke Dubrovačke te protiv plemića Gradića oko neke zemlje u Konavlima. Ipak sam tekst parnica Kaznenog suda je štur i jednostavan pa autorica zaključuje da je većinu poslova obavljao pisar suda, a Gundulić je samo nadzirao proces.

"Pietro della Vecchia u Dalmaciji" (215-225) rad je Radoslava Tomića. Autor objavljuje tri slike mletačkog umjetnika Pietra della Vecchie koji je izradio za dalmatinske naručitelje. Oltarna pala Bogorodica s Djetetom, sv. Ivanom Krstiteljem, sv. Rokom i Bogom Ocem nalazi se u crkvi sv. Ivana u Kaštel Lukšiću. Druga slika Krist grli sv. Franu bila je u funkciji vratnice na oltaru u trogirske katedrali, i treća, velika pala s prikazom sv. Ante Padovanskog u župnoj crkvi u Blatu na Korčuli. Na slikama se primjećuje utjecaj velikih slikara Tiziana i Giorgionea ali Pietro della Vecchia uvodi nove elemente u slikovnom prikazivanju svetaca.

Josip Vrandečić u članku "Rukopis Iva Natalija O načinu na koji bi se mogao spriječit krajnji despotizam" (227-240) analizira dosad nepoznatu studiju koju je sastavio dubrovački plemić Ivo Natali. Iako nije poznata godina nastanka rukopisa autor pretpostavlja da je napisan u doba Metternichova režima koji je Nataliju bio mrzak. U vrijeme kada piše svoju raspravu koncept despotizma postaje arhaičan, ali ipak originalan i zanimljiv za povijest političkih teorija. U prilogu se donosi i tekst rasprave.

Posljednji je rad "Mirko Bogović i Pijerko Bunić Luković dramaturzi bosanskog rasula" (241-264) Antuna Paveškovića. Usporednom analizom dvaju tekstova Mirka Bogovića i Pijerka Bunića Lukvića o kraju vladavine posljednjeg bosanskog kralja Stjepana Tomaševića, autor je dokazao da se radi o sasvim različitim tekstovima. Time je opovrgnuo tezu Antuna Barca o njihovoj podudarnosti i dao pravu ocjenu ovim književnim djelima.

Drugi dio Anala pod nazivom Osvrti i kritike (265-299) donosi šesnaest prikaza novih publikacija.

Tonko Marunčić

*Croatica Christiana Periodica, Časopis Instituta za crkvenu povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu*, god. XXVI, br. 49, (238 str.) i 50 (226 str.), Zagreb, 2002.

U izdanju Instituta za crkvenu povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu objavljena su dva nova broja, XXVI. godišta časopisa *Croatica Christiana Periodica* (CCP). Kako je poznato, časopis istražuje hrvatsku crkvenu prošlost, što je također karakteristično za 49. i 50. broj.